

Kırsal Turizme Kavramsal Yaklaşım, Kırsal Turizmin Önemi ve Etkileri

Filiz ÇETİNKAYA KARAFaki^{1*}

Murat E. YAZGAN²

¹ Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, VAN

² Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, ANKARA

*Sorumlu Yazar

filizcetinkaya@gmail.com

Özet

Günümüz dünyasının en büyük sorunlarının başında küreselleşmenin şehirlerin dokusunu, sakinlerini ve yaşam tarzını standartlaştırması ve yerel özelliklerini ortadan kaldırması gelmektedir. Metropolün hızlı, insana ve doğaya umarsız devam eden günlük akışı insanoğlunu yılın kısa bir bölümünde dahi olsa kendini doğa ile başbaşa kalabileceği alanlara yöneltmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla bireysel olarak çalışma, uyuma ve diğer temel ihtiyaçların karşılandığı, boş zamanların değerlendirildiği, rekreatif faaliyetlerde bulunulabilen bir zaman dilimi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Kısaca turizm faaliyeti olarak tanımlanabilecek bu faaliyet önceleri kitle turizmi olarak ortaya çıkmıştır. Fiziksel ve sosyal özellikleri ile farklı olan yerleri gezme, görme, tanıma eylemi son yıllarda yerini doğaya ve yerli halka saygılı alternatif turizm yaklaşımlarına bırakmaya başlamıştır. Dolayısıyla çevre dostu, gittiği bölgede yaşayan insanların kültürel özelliklerine, gelenek ve göreneklerine saygılı, yeni deneyimlere açık bir turizm çeşidi oluşmuştur. Köy turizmi, çiftlik turizmi, tarım turizmi gibi kavramlarla ifade edilebilen bu turizm çeşidine genel olarak kırsal turizm demek doğru olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Turizm, Çiftlik Turizmi, Tarım Turizmi

Conceptual Approach to Rural Tourism, The Importance and Impacts of Rural Tourism

Abstract

The texture of the biggest problems of cities at the beginning of today's world of globalization, and the lifestyle of its residents come from standardization and eliminate local properties. Metropolis rapid, ongoing daily flow of desperate people and nature in a short section of the entire human race of the year, even though the fields may be alone with nature itself has resulted in asking. Therefore, is need to run a period of time for as an individual work, are met of basic needs, evaluate of leisure time, being a part of recreative activities. In short, tourism activity, this activity can be defined as the mass-tourism has emerged as the past. With the physical and social characteristics of different places to visit, vision, action recognition in recent years, replaced by an alternative tourism respectful of nature and native people began to leave approaches. Therefore, eco-friendly, people living in the area went to the cultural characteristics, traditions and customs of respectful, open to new experiences is composed of a type of tourism. Rural tourism, farm tourism, agro tourism, which can be expressed in concepts such as the type of tourism in general, this would be correct to say that rural tourism.

Key Words: Rural Tourism, Farm Tourism, Agro Tourism

1. GİRİŞ

Turizmin farklı özellikleriyle ön plana çıkan kentlerde, kırlarda, kıyılarda, yaylalarda ve dağlarda, arkeolojik alanlarda, köylerde, göl veya nehir kenarlarında, yeraltı su kaynaklarında, mağaralarda, ormanlarda, çöllerde, dinsel yerlerde ve adalarda yapılabilir. İletişim ve ulaşım olanakları geliştikçe, insanlar yaşadıkları kentlerden kaçmanın pratik ve ekonomik yollarını araştırabilmekte ve kentten ve sanayi merkezlerinden uzaklaşarak doğaya yaklaşmanın yollarını bulabilmektedirler. Kitle turizmine olan ilginin azalması beraberinde alternatif turizm çeşitlerinin türemesine sebep olmuştur. Bunların en başında da kırsal turizm gelmektedir.

Kırsal alanlara (dağ ve orman köylerini de kapsayan) dönük turizm faaliyeti ile ilgili literatür incelendiği zaman konu uzmanlarının farklı kavramlar kullandığı görülmektedir.

Bazı uzmanlar kırsal alanlardaki turizm aktivitelerini köy turizmi, çiftlik turizmi, tarım turizmi gibi kavramlarla ifade ederken; bazıları ise dağ turizmi, eko-turizm veya yayla turizmi olarak adlandırmaktadır. Aralarında ufak tefek farklılıklar olmasına rağmen yukarıda belirttiğimiz faaliyetler kırsal alanlarda gerçekleştiği için hepsini birden "kırsal turizm" kavramı altında toplamak en gerçekçi yoldur. ABD, Yeni Zelanda, Japonya ve Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde kırsal turizm özellikle değişik nedenlerle göç sorununun yaşandığı, ekonomik sıkıntılarının var olduğu dağlık-tepelik iç bölgelerde devreye sokulan bir turizm türüdür. Bu turizm türünün başlangıç noktasını köy veya çiftlik gibi herhangi bir yerleşim birimi ile doğal çevre oluşturmaktadır. Kırsal alanların bir takım sportif etkinliklerin (kar veya çim kayağı, rafting, kanoing, doğa yürüyüşü, bisikletli veya

atlı geziler, yamaç paraşütü ve balıkçılık) uygulanmasına olanak vermesi sahip olunan bu potansiyelin turizm yoluyla değerlendirilmesini zorunlu kılmakta ve sonuçta geri kalmış kırsal yerleşim birimlerinin kalkınmasına yardımcı olmaktadır (Esengün vd, 2000: 3).

Dünyada özellikle son elli yıllık dönemde yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler turizm kavramının algılanmasında ve pratiğinde önemli değişime neden olmuştur. Bu değişim ve dönüşüm turizm sektöründe sadece niceliksel (turist sayısındaki artış, turizm gelirlerindeki yükseliş, vb.) olarak değil, aynı zamanda niteliksel (turizm isteminde ve tercihlerinde) olarak da kendini göstermiştir. Bu dönüşüm özellikle gelişmiş ülkelerde gittikçe yaygınlaşan ve genel olarak alternatif turizm kapsamında ele alınan turizm etkinliklerinin artmasına neden olmuş ve ekoturizm, kırsal turizm, yumuşak (soft) turizm ve özel ilgi turizmi gibi farklı turizm türleri geleneksel kitle turizmine karşıt olarak doğayla bütünleşik ve doğaya dost olması nedeniyle alternatif turizm adı altında değerlendirilmeye başlanılmıştır. Özellikle kontrolsüz ve hızlı bir biçimde gelişen kentleşme ve sanayileşme süreci ile birlikte doğa tahribatı ve fiziksel çevre koşullarındaki bozulma günümüz insanını olumsuz yönde etkilemekte ve neslinin başlangıcından itibaren doğanın içinde ve doğayla bütünleşik durumda olan insanın doğa ile olan karşılıklı bağımlı zayıflatmakta ve hatta koparmaktadır. Bu nedenle artık doğaya dönüş gibi kavramlardan söz edilir ve bu durum sorgulanır durumdadır (Yeniçare, 2007: 1).

2. KIRSAL TURİZMİN İLKELERİ

2.1 Yararlanma

Turistlerin kırsaldan daha çok yararlanmaları sağlanmalı, kırsalın özelliğini, güzelliğini, kültürünü, tarihini ve yaban canlılarını merkez alan etkinlikler yapılarak tanıtımları sağlanmalıdır (Tarlak, 2007: 13).

2.2 Gelişim

Kırsaldaki turizm gelişimi, koruma ve ayağa kaldırma amaçlarına yardımcı olmalıdır. Örnek olarak, tarihi evlere yeni kullanımlar, çiftliklere ek kullanımlar getirilebilir; terk edilmiş arazilerin ıslahı yapılabilir ve kırsala ulaşım için yeni fırsatların önü açılabilir (Tarlak, 2007: 13).

2.3 Tasarım

Yeni turizm gelişimlerinin planlanması, yerlerinin saptanması ve yönetilmesi peyzaja uygun olmalı ve mümkün olan durumlarda peyzajı zenginleştirmeye çalışılmalıdır (Tarlak, 2007: 13).

2.4 Kırsal Ekonomi

Turizme yatırım, kırsal ekonomiyi desteklemeli ancak yoğun kalabalıktan ve erozyon ile aşırı kullanıma dolayısıyla turizm kaynaklarına hasar vermekten kaçınmak için coğrafi olarak daha geniş çapta yayılmanın ve ziyaretlerin en yoğun olduğu dönemlerin dışına daha çok kaydırılmasının peşinde olunmalıdır (Tarlak, 2007: 13).

2.5 Koruma

Kırsaldaki turizmden faydalananlar, bu turizmin en değerli varlığı olan kırsalın korunmasına ve zenginleştirilmesine katkıda bulunmak için koruma ve ayağa kaldırma politikalarına ve programlarına politik ve pratik destek sağlamalıdır (Tarlak, 2007: 13).

2.6 Pazarlama

Turizm sanayisinin tanıtım, bilgilendirme ve pazarlama girişimlerinde insanların kırsala yönelik anlayışlarını ve ilgilerini derinleştirerek takdir etme ve yararlanma duygusuna ulaşımlarını sağlamaya çalışılmalıdır (Tarlak, 2007: 13).

3. KIRSAL TURİZMİN ETKİLERİ

3.1 Kırsal Turizmin Ekonomik Etkileri

Kırsal turizm, kırsal yörelerin kalkınmasına yardımcı olarak, ülke ekonomisine katkıda bulunur. Tarımsal ve turistik etkinlikler bir arada ve birbirinin tamamlayıcısı olarak yer alarak, hem kırsal alan hem de ülke ekonomisine önemli olumlu etkileri olur. Ülkemizde kırsal alanda yaşayan nüfus kırdan kente göç nedeniyle giderek azalmaktadır. Turizm, turistik çekim gücü olan yörelerin canlılığı için zorunlu olan en uygun nüfus miktarının köyde tutulması ve göçün önlenmesi açısından önemli bir etmendir. Kırdan kente göçün önlenmesi, kırsal kesimdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve adil gelir dağılımının sağlanması ile olanaklıdır. Kırsal turizm, kırsal yörelerde yaşayan insanlara yeni bir çalışma olanağı getirdiği söylenebilir. Böylece kırsal alanların kalkınmasına katkıda bulunarak iç göçü önleyebilir, nüfusu yerinde tutmada önemli rol oynayabilir (Yeniçare, 2007: 7).

Kırsal alanlarda gerek tarımsal etkinliklerle uğrasan ve gerekse uğraşmayan ailelere kırsal turizm yoluyla ek gelir sağlamak mümkündür. Çünkü kırsal turizmde konaklama ve diğer hizmetler çoğunlukla küçük doğmaktadır.

Kırsal turizmin gelişmesi ile kırsal alanlardaki kadınların aile içi rollerinin değişmesi ve kadının çalışma yaşamına daha etkin olarak katılması kolaylaşmıştır. Ancak bu olumlu etkilerin yanında kırsal turizm, tarımdan gelir sağlayan halkın, tarım sektörü dışına kaymasına neden olarak tarımın gerilemesine neden olabilir. O yörenin tamamıyla turizme bağımlı duruma gelmesi de istenilmeyen bir sonuç ortaya çıkabilir (Yeniçare, 2007: 7).

3.2 Kırsal Turizmin Fiziksel Çevre Üzerindeki Etkileri

Kırsal turizm fiziksel çevre üzerinde bozulmaya yol açarsa, kendi varlığını da tehlikeye sokacaktır. Turizm çevresel değerle bunun yanında, arazi ve diğer taşınmaz fiyatlarında, spekülasyon artışları olabilir, kiralama bedelleri aşırı yükselebilir, tarım üreticisi tarımdan gelir sağlamak yerine, arazisini bos bırakarak toprak rantı elde etmeye yönelebilir. Bundan hareketle kırsal turizmin, doğal çevre üzerinde bozulmalara neden olabilecek olumsuz etkilerinin ve çevresel zenginliğe katkı sağlayacak olumlu etkilerinin ortaya konulması gerekmektedir. Öncelikle turizm, altyapı, konut ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine neden olduğundan, bu olumlu gelişmeler yörede yaşayan halkın yararına olacaktır. Kırsal yörelerin turizme açılmasıyla, yöre insanı, kirli ve kişiliksiz bir çevrenin pazarlanamayacağı gerçeğini öğrendikten sonra, doğal çevrenin korunmasına özen göstererek, korumanın doğrudan uygulayıcısı olacaktır (Yeniçare, 2007: 7).

3.3 Kırsal Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Değer sistemlerinde, kişisel davranışlarda, aile ilişkilerinde, ortak yaşam tarzlarında, güvenlik düzeyinde, ahlak kurallarında, geleneksel törenlerde ve toplum örgütlenmesinde yarattığı değişimler turizmin sosyo-kültürel etkileridir. Kırsal turizm de bireyler ve toplum üzerinde çeşitli sosyo-kültürel etkiler yaratmaktadır. Yöre halkı ve

turist arasındaki etkileşim özellikle aile kurumu üzerinde etkili olmaktadır. Erdek'te yapılan bir araştırmada evlerini pansiyon olarak turizme açan aile reislerinin % 70'inin çocukları ile turistlerin çocuklarının arkadaşlık etmelerinin yararlı olduğu, görgünün artması ve yeni şeyler öğrenilmesi nedeni ile turizmi olumlu buldukları, turistlerin de aile ile birlikte yaşamının kendilerine insan tanıma, dost edinme, giyim kuşam öğrenme vb yararlar sağladığını düşündükleri belirlenmiştir (Yeniçare, 2007: 7).

4. KIRSAL TURİZMİN SOSYO-EKONOMİK, KÜLTÜREL VE ÇEVRESEL YÖNDEN SAĞLAYACAĞI KATKILAR

- Dağ ve orman köylerinde turizmin gelişmesi sonucu atıl işgücüne yeni iş olanakları sağlanacaktır.

- Yörede geçim kaynağının iyileşmesi/çeşitlenmesi sonucu kırdan kente göç önlenecektir.

- Tarımsal, kültürel veya turistik alandaki yeniliklerin benimsenmesi, yöredeki ailelerin girişimcilik ruhunun (yeteneklerinin) gelişmesine katkıda bulunacaktır.

- Turizm, kentlerden kırsal alanlara ve orman köylerinden kentlere yeni ve yararlı bilgilerin akışında önemli rol oynayacaktır.

- Kadınların aktif biçimde bir takım görevler üstlenerek para kazanması toplum içerisindeki statüsünü değiştirecektir.

- Kırsal turizm faaliyetinde yer alan turistler çevreye daha duyarlı oldukları için turizme açılan alanlardaki doğal değerler daha sıkı bir şekilde korunacaktır.

- Dağ ve orman köylerinde turizmin gelişmesi beraberinde o yörelere daha fazla ve kaliteli sağlık, eğitim ve ulaşım hizmetlerinin gitmesine yardım edecektir.

- Sektörler arası işbirliğinin gelişmesine katkıda bulunacaktır (Esengün vd, 2000: 4).

5. KIRSAL TURİZMİN BAŞARIYA ULAŞABİLMESİ İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

- Türkiye'de bulunan kırsal alanlardaki turizm arzı, envanteri saptanmalı ve yöredeki halk bu konuda bilgilendirilmelidir.

- Kırsal alanlardaki doğal özelliklerin, aktivite ve hizmetlerin farklı bileşenlerini kapsayan kırsal turizmin tanımlanması yapılmalıdır.

- Kırsal turizm arz potansiyellerinin yüksek olduğu yörelerde hem turizm eğitim programlarında, hem de yöre halkına yönelik eğitim programlarında Türk kültürü ve tarihi, halkla ilişkiler, turizm, tanıtım ve yabancı dil gibi alanlara yeterli düzeyde yer verilmelidir.

- Kırsal alanlarda, kırsal turizmin geliştirilmesi ve pazarlanması için net hedef ve amaçları kapsayan bir stratejik plan hazırlanmalıdır.

- Kırsal alanların sadece bir durak noktası olmanın dışında bir kırsal turizm destinasyonu olması sağlanmalıdır.

- Kırsal turizmin ülke genelinde yaygınlaştırılabilmesi için öncelikle kültür ve turizm bakanlığı olmak üzere, tarım ve köy işleri bakanlığının, taşra teşkilatlarında görev yapan elemanları, yerel yöneticiler, kırsal alanlarda kurulmuş olan kooperatifler, kırsal yöredeki halk ve özel teşebbüsünün aktif bir şekilde katılımı sağlanmalıdır.

- Yöresel kültür ürününün ve hizmetlerinin tanıtımı yapılmalıdır.

- Kırsal alanlarda özellikle kırsal turizm arzının olduğu yerlerde fiziki altyapı hizmetlerinden köy yolları, içme suyu, kanalizasyon ve arıtma tesisleri yaygınlaştırılmalıdır.

- Bölgesel, yerel düzeyde kırsal kalkınmaya yönelik tedbirler kırsal turizmin plan ve programlarıyla tutarlı olmalıdır.

- Turizm ve tarım bütünleşmesinin sağlanması ve üretimin pazar koşullarına yönlendirilmesi sağlanmalıdır.

- Türkiye'de kırsal turizm potansiyelinin belirlenmeli ve master planları hazırlanmalıdır.

- Kırsal alanlarda turizm faaliyetlerinin gelişmesi sonucu mevcut doğal ve sit alanlarının bozulmaması, yöre halkının sahip olduğu kültürel yapının yozlaşmaması ve tarihsel değerlerin yok olmaması için hem yöre halkı hem de yerli ve yabancı turistler azami dikkati göstermelidirler.

- Kırsal turizmin geliştiği yerlerde özellikle ev kadınlarının el becerilerini geliştirmesi için kısa süreli kurslara tabi tutularak turistlere yönelik kazak, dantel, oya ve diğer el işleri ve yöresel yemek yapmaları teşvik edilmelidir.

- Kırsal alanlarda turizme yönelik aile pansiyon işletmeciliği yapanlar ve arazisini dinlenme, tedavi amaçlı kullandıran işletmecilere devlet tarafından kredi ve destek verilmelidir (Çeken vd, 2007: 12).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kırsal turizm, turizm türleri içinde insan, çevre ve yerel kültür ile uyumlu dolayısıyla olumsuz etkileri diğer turizm çeşitlerine göre daha az olan bir turizm türüdür. Kırsal turizmde konaklama, yerel yerleşmelerin mevcut konutlarında gerçekleştirilebilmesi betonlaşma ve arazi işgali gibi çevre sorunlarına yol açmamaktadır. Ayrıca kırsal turizm, yılın on iki ayında da yapılabilme özelliğinden dolayı, mevsimsel yoğunlaşmaya neden olmamakta ve yerel potansiyelin yetmeyeceği, kapasiteyi aşacak kullanımları ortadan kaldırmaktadır. Kırsal turizm Avrupa Birliği ülkelerinin kırsal kesimlerinde uzun yıllar önce önem kazanmıştır. Avrupa ülkeleri için kırsal alanlar, insanın kendi cinsiyle ve çevre ile girdiği etkileşimlerin yer aldığı alanlardır. Bu alanlar, insanoğlunun yaşamının devamlılığı açısından tarım, hayvancılık, ormancılık gibi temel geçim kaynaklarını doğurur ve el sanatları ve küçük ölçekli sanayi de bunlarla beraber gelişir. Kentli insan ise rahatlamak için özüne dönmek isteyecek, yaşamın kaynağı olan doğaya geri dönecektir.

Alternatif turizm açısından önemli bir yeri olan kırsal yerleşimler dağ, yayla veya eko-turizm gibi faaliyetlerinin gelişimi, günümüzde veya gelecekte bu yörelerin sorunlarının çözümünde ve bölgenin geliştirilmesinde aktif rol oynayabilir. Önemli olan turizme açılan bu yörelerde geleneksel tarımın, balıkçılık, arıcılık, kümes ya da büyük baş hayvancılık ve ormancılık gibi faaliyetleri terk etmeyerek, yörenin geleneksel el sanatları, mimari dokusu ve kültürel mirasının bozulmadan korunmasıdır. Kısaca turizm kırsal alanlarda tarımsal faaliyetlerin ve yöresel yaşayışın sonu değil aksine tamamlayıcısı konumunda olmalıdır.

KAYNAKÇA

Çeken, H., Karadağ, L., Dalgın, T., 2007. Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma, Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 8 (1), 1-14 s., Artvin.

Esengün, K., Akça, H. ve Sıyılı, M., 2000. Dağlık ve Ormanlık Alanlarda Kırsal Turizm Faaliyeti ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma. GaziosmanpaŐa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 3-4.

Tarлак, Ő., 2007. Mumcularda Kırsal Turizm Modeli, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Őehir Bölge Planlama Bölümü, 13.

Yeniçare, E., 2007. Kırsal Turizm Nedir ve örnekler üzerinde İrdelenmesi, Namık Kemal Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 6-7.